

Бранко Тошович (Грац)

Функционально-стилистические различия между сербским, хорватским и бошняцким языками

Анализ состоит из следующих частей: 1. изученность стилистики в сербском, хорватском и бошняцком языкознании, 2. исследование функционально-стилистических различий, 3. электронные корпуса, 4. стилистическая терминология, 5. суть функционально-стилистических различий.

0. Сербский, хорватский и бошняцкий языки (далее СХБ) являются близкими языками, отличающимися на стилистическом уровне большими совпадениями и сходствами, но и определенными различиями.¹ Несовпадения могут быть экспрессивно-стилистическими и функционально-стилистическими. Первые касаются категорий нейтральное ↔ экспрессивное, вторые относятся к определенным функциональным стилям. Чтобы осознать суть функционально-стилистических различий, надо рассмотреть: 1) степень изученности функционально-стилистической дифференциации, 2) уровень изученности функционально-стилистических различий, 3) наличие различий в терминологии, 4) стандартизацию функционально-стилистических явлений, 5) отношение предписанной и реализованной норм, 7) наличие электронных корпусов.

1. Что касается изученности, стилистика в общем довольно хорошо представлена в системе лингвистических дисциплин. Об этом свидетельствует и тот факт, что из 289 отдельных изданий, которые мы проанализировали, 14,5% относятся к стилистике, и она занимает второе место после грамматики (грамматика 63,6%, фонетика 11,8%, фонология 5,5%, словообразование 3,1%, акцентология 1,4%). С другой стороны, наблюдается большой дисбаланс между языками – все издания являются сербскими и хорватскими, и пока нет ни одного для бошняцкого языка. Соотношение сербского и хорватского языка явно в пользу первого – 59,5% : 40,5%. В исследуемых нами отдельных изданиях семь относятся к общим стилистическим пособиям (четыре сербских и три хорватских), существует пять изданий по фоностилистике (два сербских и три хорватских), два по лексической стилистике (оба сербские), три по грамматической стилистике (одно сербское и два хорватских), пять по речевой культуре (четыре сербских и одно хорватское) и одно (сербское) периодическое издание. Что касается функциональной стилистики, опубликовано несколько пособий общего характера (Silić 2006, Simić/Jovanović, Badurina/Kovačević, Tošović 1988, 1996, 2002a, 2002b, 2006) и целый ряд работ,

¹ Различия являются предметом международного научного проекта „Различия между боснийским/бошняцким, хорватским и сербским языками“ (Грац, 2006–2007), основная задача которого – выявить существенные соотношения между указанными языками, в первую очередь расхождения.

посвященных отдельным функциональным стилям, подстилям и жанрам. Из шести изданий по функциональным стилям четыре относятся к сербскому языку, два – к хорватскому. Среди функциональных стилей литературно-художественный стиль занимает господствующую позицию (19 изданий – 6 сербских и 13 хорватских). Все остальные стили значительно отстают: публицистический – 5 (два сербских и три хорватских), официально-деловой – 1 (сербское).

2. Уровень изученности функционально-стилистических различий. В настоящее время нам не известна ни одна работа на эту тему. О различиях говорится лишь в форме попутных замечаний, имеющих таким образом несистемный характер.

3. Электронные корпуса. Так как функциональные стили представляют собой, в первую очередь, текстуальную категорию, для проверки и уточнения различий между ними очень важными являются электронные корпуса. В настоящее время существует один сербский корпус (Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu: Serb-Korp) и два хорватских (Hrvatski nacionalni korpus: Kro-korp1, Hrvatska jezična mrežna riznica: Kro-korp2). Для бошняцкого языка также создан корпус, но он не функционирует (Korpus bosanskih tekstova na Univerzitetu u Oslu: Bos-Korp). В использовании этих корпусов проблема состоит в том, что они (1) построены на базе различных концепций, (2) содержат очень пестрый материал и (3) имеют неодинаковый фонд. Для того, чтобы изучать тождества, сходства и различия между СХБ, мы приступили к разработке Гралис-корпуса – параллельного корпуса для этих языков (<http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/gralis/>). В него включаются тексты, имеющие как минимум две версии (сербскую и хорватскую, сербскую и бошняцкую, хорватскую и бошняцкую). Этот корпус может дать возможность объективно рассматривать отношения между СХБ. Он должен показать, как функционируют единицы этих языков (фонетико-фонологические, орфоэпические, грамматические и стилистические) на широком конкретном материале и в естественном окружении. Целью проекта является создание максимально представительного (чтобы можно было делать основательные выводы) и уравновешенного корпуса (который бы адекватно отражал глобальную дифференциацию языка, особенно функционально-стилистическую). Теоретической основой является книга „Функциональные стили“ (Tošović 2002a, 2002b). Корпус разделен на пять функциональных стилей (литературно-художественный, публицистический, научный, официально-деловой и разговорный), а также на отдельные подстили (рекламный, мемуарный и т. п.).

4. Стилистическая терминология. Существуют определенные терминологические различия. Они касаются общих стилистических

вопросов (*funkcija saopštenja* – *funkcija priopćenja*,² *realizacija* – *očitovanje*, *informacija* – *obavijest*, *redundanca/redundancija* – *zalihnost*, *primlac* – *primatelj*, *stilistički nivo* – *stilistička razina*, *uzornost stila* – *uzoritost stila*), название функциональных стилей (*naučni stil* – *znanstveni stil*, *administrativni stil* – *uredski stil*), название жанров, способов и типов реализации отдельных функциональных стилей, например публицистического (*elektronski mediji* – *elektronički mediji*), научного (*rezime* – *sažetak*), официально-делового (*biografija* – *životopis*, *konkurs* – *natječaj*).

5. Суть функционально-стилистических различий. Чтобы прийти к основательным выводам, необходимо изучить большое количество текстов, которые относятся к различным функциональным стилям. В настоящей работе мы попробуем провести такой анализ на материале пяти небольших текстов. Данный анализ может послужить в качестве показательного примера. Мы выбрали тексты, которые имеют три версии – сербскую, хорватскую и бошняцкую.

6. Исследуемый материал показывает, что различия, обнаруженные в сербском, хорватском и бошняцком текстах, не являются автоматически различиями между сербским, хорватским и бошняцким языками. Причина состоит в первую очередь в том, что тексты строятся на определенном выборе языкового материала. Их авторы могут выбирать различные единицы, которые также существуют в другом языке или в других языках. Очень важно подчеркнуть, что межтекстовые различия не обязаны быть и межъязыковыми различиями, т. е. тексты могут различаться, но языки могут совпадать. Иными словами, различное не является всегда различительным. Различное – это все, что не совпадает в текстах, различительное – только то, что дифференцирует языки. Существуют два типа языковых единиц – 1) те, которые в конкретной реализации различаются, но на межъязыковом уровне не являются различительными (псевдодифференемы), 2) те, которые дифференцируют языки (дифференемы). Первые относятся к псевдодифференции, вторые – к настоящей дифференции. В дальнейшем анализе попробуем на конкретных примерах показать, как это выглядит.

7. Литературно-художественный стиль. В качестве примера несовпадений в рамках литературного текста проведем анализ следующего абзаца сказки „Princeza na zrnu graška“ („Принцесса на горошине“):

Сербский язык. Bio jednom jedan princ, koji je hteo da se oženi pravom princezom. Išao je svuda po svetu i sreo mnoge princeze, ali uvek se našlo nešto, što je ukazivalo na to da ipak nisu prave princeze. Tužan, vratio se kući. Jedne noći, dok je napolju besnela oluja, neko je zalupao na dvorsku kapiju.

² В настоящей работе первый пример в парах приводится как типично сербский, второй – как типично хорватский.

Na ulazu je stajala mlada devojka, mokra kao miš, sva blatnjava i prljava. Ali ona reče da je prava princeza. „Možda je istina, a možda i nije“, pomislila je kraljica i naredila da se brzo spremi postelja za devojku. Preko dvadeset duška stavila je dvadeset perina, a ispod svega toga, tri suva zrna graška. Da bi legla, devojka se morala lestvicama popeti na postelju i tako je provela noć (Princeza-wwwS).

Хорватский язык. Bio jednom jedan princ, koji se htio oženiti pravom princezom. Išao je svuda po svijetu i sreo mnoge princeze, ali uvijek se našlo nešto, što je ukazivalo na to da ipak nisu prave princeze. Tužan, vratio se kući. Jedne noći, dok je vani bjesnila oluja, netko je zalupao na dvorska vrata. Na ulazu je stajala mlada djevojka, mokra kao miš, sva blatnjava i prljava. Ali ona reče da je prava princeza. „Možda je istina, a možda i nije“, pomislila je kraljica i naredila da se brzo spremi postelja za djevojku. Preko dvadeset madraca stavila je dvadeset perina, a ispod svega toga, tri suha zrna graška. Da bi legla, djevojka se morala ljestvicama popeti na postelju i tako je provela noć (Princeza-wwwK).

Бошняцкий язык. Bio jednom jedan princ, koji je htio da se oženi pravom princezom. Išao je svuda po svijetu i sreo mnoge princeze, ali uvijek se našlo nešto, što je ukazivalo na to da ipak nisu prave princeze. Tužan, vratio se kući. Jedne noći, dok je napolju bjesnila oluja, neko je zalupao na dvorsku kapiju. Na ulazu je stajala mlada djevojka, mokra kao miš, sva blatnjava i prljava. Ona reče da je prava princeza. „Možda je istina, a možda i nije“, pomislila je kraljica i naredila da se brzo spremi krevet za djevojku. Preko dvadeset duška stavila je dvadeset perina, a ispod svega toga, tri suha zrna graška. Da bi legla, djevojka se morala ljestvicama popeti na krevet i tako je provela noć (Princeza-wwwB).

Сербская версия содержит 112 слов, хорватская 129, бошняцкая – 121 (в среднем 121). В восьми случаях различия касаются экавского и иекавского произношения, т. е. рефлекса звука ять: *hteo* – *htio*, по *svetu* – по *svijetu*, *uvek* – *uvijek*, *besnila* – *bjesnila*, *devojk* – *djevojk* (2), *djevojk* – *djevojk*, *lestvicama* – *ljestvicama*. Экавские формы содержит сербский текст, иекавские – хорватский и бошняцкий. Однако, экавское и иекавское произношение не относятся к дифференсам, так как в сербском языке существуют два стандарта – экавский (в Сербии) и иекавский (в сербском языке в Боснии и Герцеговине, Хорватии и Черногории), причем использование иекавицы и в Сербии не считается нарушением нормы. Существует одно фонетическое различие в паре *suva* – *suha*. Звук *v* является типичным для сербского языка, *h* – для хорватского и бошняцкого. На уровне лексики выделяются следующие пары: *dvorska kapija* – *dvorska vrata*,³ *napolju* – *vani*,⁴ *dušek* – *madrac*.⁵ Первое сочетание (*dvorska kapija*) находим в серб-

³ В Serb-Korp *kapija* встречается 756 раз (нет сочетания *dvorska kapija*), а в Kro-korp1 143 (также нет *dvorska kapija*). В нашем анализе приводятся данные только из неэтикетированного Serb-Korp.

⁴ В обоих языках используются оба наречия, причем преобладает *vani*: соотношение в Serb-Korp *vani* и *napolju* 2 424 : 174, а в Kro-korp1 1 928 : 25.

ской и бошняцкой версии, второе – в хорватской (*dvorska vrata*). Слово *napolju* представлено в сербской и бошняцкой версии, а *vani* – в хорватской. Такое же распределение находим в паре *dušek – madrac*. На морфологическом уровне в сербском и бошняцком языках форма неопределенного местоимения гласит *neko*, а в хорватском *netko*. На синтаксическом уровне отличаются конструкции *je hteo da se oženi* (сербский текст), *je htio da se oženi* (бошняцкий текст) – *se htio oženiti* (хорватский текст). Данные сочетания относятся к характерным примерам различий между сербским и хорватским языками, так как в первом преобладает конструкция *da* + настоящее время, во втором – инфинитив. Однако, является ошибочным утверждение, будто в сербском используется только *da* + настоящее время, а в хорватском инфинитив. Таким образом, в СХБ-текстах мы обнаружили одно фонетическое различие, три лексических, одно морфологическое и одно синтаксическое. По отношению к числу слов (в среднем 121) их не так много. Кроме того, ни одно из них не вызывает затруднения в понимании для носителей другого языка (других языков).

Различия между отдельными языками также имеют бинарный характер. Сербский и хорватский текст различаются на фонетическом уровне звуками *v – h* (*suva – suha*), тремя лексическими парами (*napolju – vani*, *dvorska kapija – dvorska vrata*, *dušek – madrac*), одной морфологической парой (*neko – netko*) и одной синтаксической конструкцией (*hteo da se oženi – se htio oženiti*). Сербский и бошняцкий тексты отличаются в использовании звука *v – h* (*suva – suha*) и лексем *postelja* (в сербском) – *krevet* (в бошняцком): *da se spremi postelja – da se spremi krevet*.⁶ В последнем случае речь идет не о различиях между языками, а в различиях в выборе, так как оба слова равноправно используются в обоих языках. Этот пример иллюстративно показывает, что в подобном анализе надо отличать *различное* от *различительного*: не все различное бывает различительным. Выражения *da se spremi postelja – da se spremi krevet* являются различными, но не различительными, так как они не дифференцируют эти два языка.

Хорватский и бошняцкий текст различаются на лексическом уровне четырьмя парами (*vani – napolju*, *na dvorska vrata – na dvorsku kapiju*, *da se spremi postelja – da se spremi krevet*, *popeti se na postelju – porpeti se na krevet*), одной морфологической парой (*neko – netko*) и одной синтаксической конструкцией (*se htio oženiti – je htio da se oženi*).

⁵ В Serb-Korp чаще встречается *dušek* (79), чем *madrac* (11), в Kro-korp1 наоборот: *dušek* 27, *madrac* 235.

⁶ В Serb-Korp слово *postelja* встречается 361 раз, а *krevet* 1 257 (нет *spremiti krevet*, *spremiti postelju*), в Kro-korp1 также преобладает *krevet*: *postelja* 1 580, *krevet* 2 723.

Стилистический характер (нейтральный или экспрессивный) характер более-менее не меняется ни в одном тексте.

8. Иллюстративным примером является сербская эстрадная песня „Dodirni mi kolena“ группы Zana, для которой известная хорватская певица Северина Вучкович сделала хорватский вариант.

Zana
Dodirni mi kolena

Hej, moja dušice,
izbaci bubice
iz svoje lepe
lude plave glavice.

Ne budi dete,
obuci papuče,
dodaj mi jastuče,
nežno me zagrli
i ponašaj se prirodno.

Skuvaj mi kafu,
napravi sendvič,
lepo ugosti
i zadovolji me.

Hej, moja dušice,
ostavi lutkice
koje te jure
i stalno ti dosađuju.

Ne budi dete,
kupi mi haljine,
srebrne lančiće,
crvene maline
i kartu do Amerike.

Severina Vučković
Dodirni mi koljena

Hej, moja dušice,
izbaci bubice
iz svoje lipe
lude plave glavice.

Ne budi dite,
obuci papuče,
ostani kod kuće,
nježno me zagrli
i ponašaj se prirodno.

Skuhaj mi kavu,
napravi sendvič,
lijepo ugosti
i zadovolji me.

Hej, moja dušice,
ostavi lutkice
koje te jure
i stalno ti dosađuju.

Ne budi dite,
kupi mi haljine,
srebrene lančiće,
crvene maline
i kartu do Amerike.

Эти два варианта отличаются в следующем. Рефлекс звука *я*ть встречается в шести случаях (*kolena* – *koljena*, *lepe* – *lipe*, *dete* – *dite* /2/, *nežno* – *nježno*, *lepo* – *lijepo*). Как мы уже сказали, экавское и иекавское произношение не различают сербский язык от хорватского (*kolena* – *koljena*, *nežno* – *nježno*). Зато икавское является характерным только для хорватского (не литературного) языка (*dete* – *dite*). Второе фонетическое раз-

личие касается звуков **v – h** (*skuvaj – skuha*)⁷ и **v – f** (*kafu – kavu*). В сербском языке нормативным является *kafa*, но допускается и *kava*, зато эксплицитно не рекомендуется *kahva* (S-P/J/P: 224). Хорватский стандарт предусматривает *kava*, *kavana*, *kavaničica* (H-A/S: 411), *kafedžija*, *kafedžijski*, *kafić* (H-A/S: 411), *kava*, *kaveni*, *kavin*, *kavotočje* (H-B/F/M: 259), *kafić* (H-B/F/M: 257). В бошняцком стандарте допускаются различные возможности: *kahva*, *kahva/kafana*, *kahvaji*, *kahvedžibaša*, *Kahvedžić* (prezime), *kahvedžija*, *kahvedžijin*, *kahvedžijka*, *kahvedžijski*, *kahveni*, *kahvenski*, *kahvenjak* (B-Hal: 285-286), *kafa* v. *kahva*, *kafana/kahva*, *kafanski*, *kafaz*, *Kafedžić* (prezime), *kafedžija* v. *kahvedžija*, *kafenisati* v. *kahvenisati*, *kafez*, *kafilacija* (B-Hal: 285-285).⁸ Единственное синтаксическое различие – конструкция *dodaj mi jastuče – ostani kod kuće* по сути дела является словообразовательным, так как уменьшительный суффикс *-če* используется в хорватском не так часто,⁹ как в сербском. Поэтому Северине Вучкович пришлось менять целую конструкцию, чтобы избежать его употребления.

9. Публицистический стиль. Как могут выглядеть различия между тремя языками в публицистическом стиле, можно проиллюстрировать отрывком текста „Da li je EU izgubila svoju svrhu?“.

Сербский язык. Evropska unija se po svemu sudeći vratila ove jeseni redovnim poslovima posle uzbuđenja koje je doneo početak leta, kada je veliki test legitimnosti evropskog projekta – ratifikacija evropskog Ustava – doživeo krah zbog francuskog i holandskog odbacivanja tog dokumenta i neuspeha lidera EU da za period od 2007. do 2013. dogovore budžet koji željno očekuju nove članice. Neki tu smirenost vide kao znak vrline. To je, smatraju oni, čuvena sposobnost EU da se “uspešno izvuče” i u poslednjem trenutku dogovori kompromisno rešenje, baš kad su posmatrači u medijima objavili kraj ujedinjene Evrope. Međutim, ovog puta, neki upozoravaju da je kriza zaista ozbiljna, te da nedostatak ažurnosti u Briselu i Londonu, koji predsedava Unijom do kraja godine, pokazuje da su problemi dublji nego ikada ranije. Neka-

⁷ В Kro-корп1 мы нашли только три примера с корнем **kuva-** и 2 509 с **kuha-**. Наоборот: в Serb-Корп существует 1 347 примеров с **kuva-** и только 6 примеров с **kuha-**.

⁸ В Грамматике бошняцкого языка констатируется, что формы с согласным **f** (возникшем из сокращения группы **hv**) типа *kafa*, *kafenisati*, *kafenik*, *kafenjaci*, *ufatiti*, *pofatali*, *fala*, *pofaliti*, *zafatiti*, *prifatiti* являются диалектными, разговорными (Bosanska gramatika 2000: 111). Их надо писать и произносить с группой **hv**: *kahva*, *kahvenisati*, *kahvenik*, *kahvenjaci*, *uhvatiti*, *pohvatali*, *hvala*, *pohvaliti*, *zahvatiti*, *prihvatiti*. Но зато наряду с литературными формами *kahva* (также в значении *kafana*), *kahvedžija* (и *kafedžija*), *Kahvedžić* (и *Kafedžić*) существуют и литературные формы с согласным **f**: *kafana* (нет *kahvana*), *kafić* (*kahvić* нет), *kafanski* (*kahvanski* нет) и т. п. (Bosanska gramatika 2000: 111).

⁹ В Kro-корп1 нет ни одного примера слова *jastuče*, а в Serb-Корп их 43. Но это не значит, что в хорватском языке не используется такие лексемы – в Kro-корп1 мы нашли 146 форм слова *djevojče* и 107 *tomče*.

da je u Evropi bila popularna analogija sa biciklom. Evropska integracija poređena je sa vožnjom bicikla. Morate da okrećete pedale. Ako prestanete, padate, a projekat Žana Monea se raspada u paramparčad. Malo ko danas priča o novim integracijama, a većina smatra da je integracija otišla dovoljno daleko. Stoga predlažem da promenimo metaforu i EU posmatramo kao vuneni džemper iz koga se, zbog nedavnih događaja, izvuklo nekoliko niti. Ako se ne učini ništa da se te niti ponovo upletu, džemper će se rasparati i pretvoriti u klupko vune. Na kraju – više neće biti džempera (EU-wwwS).

Хорватский язык. Ove jeseni, Europska unija se, po svemu sudeći, vratila redovitim poslovima, nakon uzbuđenja koje je donio početak ljeta, kada je velika proba u davanju legitimnosti europskom projektu – ratifikacija europskog Ustava – doživjela krah zbog francuskog i nizozemskog odbacivanja tog dokumenta i neuspjeha lidera EU da dogovore proračun za razdoblje od 2007. do 2013, koji željno očekuju nove članice. Neki tu smirenost vide kao znak vrline. To je, smatraju oni, poznata sposobnost EU da se uvijek “nekako izvuče” i u zadnjem trenutku dogovori kompromisno rješenje upravo u trenutku kad su promatrači u medijima objavili kraj ujedinjene Europe. Međutim, ovog puta, neki upozoravaju da je kriza doista ozbiljna, te da nedostatak ažurnosti u Bruxellesu i Londonu, koji predsjedava Unijom do kraja godine, pokazuje da su problemi dublji nego ikada ranije. Nekada je u Evropi bila popularna analogija s biciklom. Europska integracija, naime, bila je uspoređivana s vožnjom bicikla. Morate okretati pedale. Ako prestanete, padate, a projekt Jeana Monea raspast će se u djeliće. Malo tko danas priča o novim integracijama, a većina smatra da je integracija otišla dovoljno daleko. Stoga predlažem da promijenimo metaforu i promatramo EU kao vuneni pulover i to pulover iz kojega se, zbog nedavnih događaja, izvuklo više niti koje se sada vuku za njim. Ako se ne učini ništa da se te niti uvuku, pulover će se rasparati i pretvoriti u klupko vune. Na kraju – više neće biti pulovera (EU-wwwK).

Бошняцкий язык. Ove jeseni Evropska unija se po svemu sudeći vratila redovnim poslovima poslije uzbuđenja koje je početkom ljeta izazvao krah velike probe u davanju legitimnosti evropskom projektu – usvajanju evropskog ustava – zbog francuskog i holandskog odbacivanja toga dokumenta i neuspjeha lidera evropske unije da se dogovore oko budžeta za period od 2007. do 2013. god., kojeg željno očekuju nove članice. Neki tu usporenost smatraju vrlinom. Po njihovom mišljenju to je čuvena sposobnost evropske unije da se, kako kazu: „uspješno izvuče“ i u posljednjem trenutku dogovori kompromisno rješenje bas kada su posmatrači pred predstavnicima media objavili kraj ujedinjenja Evrope. Međutim ovoga puta, upozoravaju neki da je kriza zaista ozbiljna te da nedostatak ažurnosti u Briselu i u Londonu koji predsjedava Unijom do kraja godine pokazuje da su problemi dublji nego ikada ranije. Nekada je u Evropi bila popularna uporedba sa biciklom. Ujedinjenje Evrope poređeno je sa voženjem bicikla, morate da okrećete pedale, ako prestanete, padate a projekat Žana Monea se raspada na paramparčad. Danas malo ko spominje nove integracije a većina smatra da je ujedinjenje otišlo dovoljno daleko. Iz toga razloga predlažem da promijenimo metaforu i posmatramo evropsku Uniju kao vuneni džemper i to džemper iz koga se zbog nedavnih događaja izvuklo nekoliko niti koje se za njim vuku. Ako se ništa ne učini da se te niti upletu džemper će se rasparati i postaće samo klupko vunice. Na kraju džempera više nema (EU-wwwB).

Сербская версия имеет 222 слова, хорватская 228, бошняцкая 231 (в среднем 227). На фонетическом уровне существует восемь форм с рефлексом ять: *posle* – *poslije*, *leta* – *ljeta*, *doživeo* – *doživio*, *neuspeha* – *neuspjeha*, *uspješno* – *uspješno*, *poslednjem* – *posljednjem*, *predsedava* – *predsjedava*, *promenio* – *promijenio* (которые, как мы уже сказали, не являются различительными).

В сербском и хорватском текстах на фонетическом уровне наблюдаются две пары с различными фонемами: *Evropa* – *Europa*, *evropski* – *europski*. Существуют две особенности на уровне орфографии: у *Briselu* – у *Bruxellesu*, *projekat Žana Monea* – *projekt Jeana Moneta*. В этих двух текстах представлено лишь одно словообразовательное различие: *posmatrač* – *promatrač*¹⁰. Лексические различия выступают в парах *baš* – *upravo*,¹¹ *budžet* – *proračun*,¹² *čujen* – *poznat*,¹³ *da se uspešno izvuče* – *da se nekako izvuče*, *džemper* – *pulover*,¹⁴ *holandski* – *nizozemski*,¹⁵ *period* – *razdoblje*,¹⁶ *porediti* – *uspoređivati*,¹⁷ *promatrati* – *posmatrati*, *redovan* – *redovit*,¹⁸ *se raspada* у *paramparčad*¹⁹ – *raspast će se* у *djeliće*, *test* – *proba*,²⁰ у *poslednjem trenutku* – у *zadnjem trenutku*,²¹ *zaista* – *doista*,²² *se izvuklo nekoliko niti* – *se*

¹⁰ Соотношение *posmatra.** и *promatra.** в Serb-Korp 4 347: 27, а в Kro-korp1 50 : 7 510.

¹¹ И в Serb-Korp и в Kro-korp1 преобладает *upravo* по отношению к *baš* (в Serb-Korp 7 446 : 5 999, в Kro-korp1 28 509 : 19 952).

¹² В Serb-Korp *proračun* редко встречается (201) – *budžet* 1 356, в Kro-korp1 *budžet* 1 179, *proračun* 28 550.

¹³ В обоих языках чаще используется *poznat*: в Serb-Korp *poznat* 9 552 – *čujen* 2 083, в Kro-korp1 *poznat* 3 756 – *čujen* 824.

¹⁴ В Serb-Korp преобладает *džemper* 32 (*pulover* 12), а в Kro-korp1 *pulover* 70 (*džemper* 29).

¹⁵ Типичной сербской формой является *holandski* (в Serb-Korp 502, *nizozemski* 9), типичной хорватской *nizozemski* (в Kro-korp1 1 737, *holandski* 13).

¹⁶ В Serb-Korp господствует *period* (6 169, *razdoblje* 662), в Kro-korp1 *razdoblje* (26 891, *period* 1 644).

¹⁷ В Serb-Korp они распределены следующим образом: *porediti* (только инфинитив 1) 91, *uspoređivati* 0, в Kro-korp1 *porediti* (только инфинитив 1), *uspoređivati* 592.

¹⁸ В Serb-Korp находим следующее соотношение: *redovan* 120, *redovni* 269, *redovn.** 3 319, *redovit* 3, в Kro-korp1: *redovan* 380, *redovni* 55, *redovn.** 5 573, *redovit* 10 015.

¹⁹ Слово *paramparčad* встречается в Serb-Korp 28 раз, в Kro-korp1 *paramparčad* только один раз.

²⁰ В Serb-Korp слово *test* встречается чаще (1 670), чем *proba* (527), в то время как их употребление в Kro-korp1 является уравновешенным: *test* 1 212, *proba* 1 271.

²¹ Мы нашли в Serb-Korp 106 примеров сочетания у *poslednjem trenutku* и ни одного примера у *zadnjem trenutku*. В Kro-korp1 соотношение такое: у *posljednjem trenutku* 114, у *zadnjem trenutku* 11.

izvuklo *dosta* niti, te niti ponovo *upletu* – te niti *uvuku*. На морфологическом уровне наблюдаются следующие различия: (1) факультативный гласный **a** в именительном падеже существительных мужского рода *projekat* – *projekt*,²³ (2) личное местоимение **ko** – **tko**, (3) формы вопросительно-относительного местоимений *koga* – *kojega* (*džemper iz koga se izvuklo nekoliko niti – pulovera iz kojega se izvuklo više niti*),²⁴ употребление настоящего и будущего времен (*se raspada* и *paramparčad – raspast će se u djeliće*). Синтаксические различия относятся к следующим случаям: (1) порядок слов – *Evropska unija se po svemu sudeći vratila ove jeseni redovnim poslovima [...]* – *Ove jeseni, Evropska unija se, po svemu sudeći, vratila redovitim poslovima [...]*, (2) конструкции „*da* + настоящее время“: инфинитив – *Morate da okrećete pedale. Morate okretati pedale.*, (3) появление добавочных слов – *Evropska integracija poređena je s vožnjom bicikla. Evropska integracija, naime, bila je uspoređivana s vožnjom bicikla; test legitimnosti evropskog projekta – proba u davanju legitimnosti europskom projektu.*

В сербском и бошняцком текстах на фонетическом уровне нет никаких несовпадений. В лексике различия наблюдаются в парах: *analogija* sa biciklom – *uporedba* sa biciklom,²⁵ *Evropska integracija* – *Ujedinjena Evropa*, *poređenje* sa vožnjom bicikla – *poređenje* sa voženjem bicikla, *usvajanje* evropskog ustava – *ratifikacija* evropskog ustava,²⁶ *smirenost* – *usporenost*, *čuvana sposobnost* – *poznata sposobnost*, *integracija* – *ujedinjenje*, *kad su posmatrači u medijima objavili* – *kad su posmatrači pred predstavnicima media objavili*, *stoga predlažem* – *iz toga razloga predlažem*, *EU – evropsku uniju*. Синтаксические особенности выступают в форме: (1) *kraj ujedinjene Evrope* – *kraj ujedinjenja Evrope*, (2) *vide kao znak vrline – smatraju vrlinom*, (4) *upozoravaju neki – neki upozoravaju*, (3) *Malo ko danas priča o [...]* – *Danas malo ko spominje [...]*, (4) *kao vuneni džemper iz koga se, zbog nedavnih događaja, izvuklo nekoliko niti* – *kao vuneni džemper i to džemper iz koga se zbog nedavnih događaja izvuklo nekoliko niti koje se za njim vuku* (5) *Ako se ne učini ništa da se te niti ponovo upletu, džemper će se rasparati i pretvoriti u klupko vune. Ako se ništa ne učini da se te niti upletu*

²² В Serb-Korp преобладает *zaista* (*zaista* 4 265, *doista* 299), в Kro-korp1 *doista* (*doista* 13 136, *zaista* 6 177).

²³ В Serb-Korp преимущественно используется *projekat* (1 525, *projekt* 134), в Kro-korp1 наоборот: *projekt* 11 950, *projekat* 31.

²⁴ В Serb-Korp редко встречается *kojega* (57, *koga* 4 988), в Kro-korp1 эта форма преобладает (*kojega* 10 919, *koga* 5 836).

²⁵ В Serb-Korp их соотношение такое: *analogija* 169, *usporedba* 1, в Kro-korp1 *analogija* 148, *usporedba* 3 479.

²⁶ В Serb-Korp они распределены следующим образом: *usvajanje* 938, *ratifikacija* 93, в Kro-korp1 *usvajanje* 1 589, *ratifikacija* 1 375.

džemper ce se rasparati i postaće samo klupko vunice. (6) Na kraju – *više neće biti džempera*. Na kraju džempera više nema.

Что касается хорватского и бошняцкого текстов, различия наблюдаются на фонетическом уровне в парах *Europa – Evropa*, *europski – evropski*. Орфографические различия представлены примерами: у *Briselu* – у *Bruxellesu*, *projekat Žana Monea* – *projekt Jeana Moneta*. Самые большие несовпадения касаются лексики: *pulover – džemper*, *redoviti poslovi – redovni poslovi*, *nakon uzbuđenja – poslije uzbuđenja*, *nizozemski – holandski*, *proračun – budžet*, *razdoblje – period*, *smirenost – usporenost*, у *djeliće* – у *paramparčad*, *integracija – ujedinjenje*, у *zadnjem trenutku* – у *posljednjem trenutku*, *upravo – baš*, *doista – zaista*, *analogija s biciklom – usporedba s biciklom*, *europska integracija – ujedinjenje* Европе. Словообразовательные различия находим в парах *promatrati – posmatrati*, *promatrači – posmatrači*. Морфологические различия касаются соотношения форм (1) будущего и настоящего времени (*raspast će se – raspada se*), (2) вопросительно-относительного местоимения *koji* – *pulover iz kojega se [...]* – *džemper iz koga se [...]*; [*proračun*] *koji* *željno očekuju* – [*budžet*] *kojeg* *željno očekuju*. Синтаксические различия возникают в конструкциях: (1) *da dogovore proračun* – *da se dogovore oko budžeta*, (2) *Ove jeseni, Europska unija se, po svemu sudeći, vratila redovitim poslovima, nakon uzbuđenja koje je donio početak ljeta, kada je velika proba u davanju legitimnosti europskom projektu – ratifikacija europskog Ustava – doživjela krah zbog francuskog i nizozemskog odbacivanja tog dokumenta i neuspjeha lidera EU da dogovore proračun za razdoblje od 2007. do 2013, koji željno očekuju nove članice. Ove jeseni Europska unija se po svemu sudeći vratila redovnim poslovima poslije uzbuđenja koje je početkom ljeta izazvao krah velike probe u davanju legitimnosti evropskom projektu – usvajanju evropskog ustava – zbog francuskog i holandskog odbacivanja toga dokumenta i neuspjeha lidera evropske unije da se dogovore oko budžeta za period od 2007. do 2013. god., kojeg željno očekuju nove članice.*; (3) *Neki tu smirenost vide kao znak vrline*. *Neki tu usporenost smatraju vrlinom*. (4) *Stoga predlažem da promijenimo metaforu i promatramo EU kao vuneni pulover i to pulover iz kojega se, zbog nedavnih događaja, izvuklo više niti koje se sada vuku za njim. Iz toga razloga predlažem da promijenimo metaforu i posmatramo evropsku Uniju kao vuneni džemper i to džemper iz koga se zbog nedavnih događaja izvuklo nekoliko niti koje se za njim vuku*. (5) *Ako se ne učini ništa da se te niti uvuku, pulover će se rasparati i pretvoriti u klupko vune. Ako se ništa ne učini da se te niti upletu džemper ce se rasparati i postaće samo klupko vunice*. (6) *To je, smatraju oni, poznata sposobnost EU da se uvijek “nekako izvuče” i u zadnjem trenutku dogovori kompromisno rješenje upravo u trenutku kad su promatrači u medijima objavili kraj ujedinjene Europe. Po njihovom mišljenju to je čuvena sposobnost evropske unije da se, kako kazu: „uspješno izvuče“ i u poslednjem trenutku dogovori kompromisno rješenje baš kada su posmatrači pred predstavnicima media objavili kraj ujedinjenja Evrope*. (7) *Međutim, ovog puta, neki upozoravaju da*

je kriza doista ozbiljna [...] – Međutim ovoga puta, upozoravaju neki da je kriza zaista ozbiljna [...] (8) Europska integracija, naime, bila je uspoređivana s vožnjom bicikla. Morate okretati pedale. Ako prestanete, padate, a projekt Jeana Moneta raspast će se u djeliće. Ujedinjenje Evrope poređeno je sa voženjem bicikla, morate da okrećete pedale, ako prestanete, padate a projekat Žana Monea se raspada na paramparčad. (9) Malo tko danas priča o novim integracijama, a većina smatra da je integracija otišla dovoljno daleko – Danas malo ko spominje nove integracije a većina smatra da je ujedinjenje otišlo dovoljno daleko. (10) Stoga predlažem da promijenimo metaforu i promatramo EU kao vuneni pulover i to pulover iz kojega se, zbog nedavnih događaja, izvuklo više niti koje se sada vuku za njim. Iz toga razloga predlažem da promijenimo metaforu i posmatramo evropsku Uniju kao vuneni džemper i to džemper iz koga se zbog nedavnih događaja izvuklo nekoliko niti koje se za njim vuku. (11) Ako se ne učini ništa da se te niti uvuku, pulover će se rasparati i pretvoriti u klupko vune. Ako se ništa ne učini da se te niti upletu džemper će se rasparati i postaće samo klupko vunice. (12) Na kraju – više neće biti pulovera. Na kraju džempera više nema.

10. Научный стиль. Текст „Astronomija“ имеет три языковые версии, которые начинаются следующим образом:

Сербский язык. Astronomija je nauka koja se bavi opažanjem i objašnjavanjem pojava izvan Zemlje i njene atmosfere. Astronomija proučava poreklo, razvoj, fizička i hemijska svojstva nebeskih tela: zvezda, zvezdanih sistema, planeta i drugih objekata u svemiru, kao i procesa koji se u njima događaju. Osobe koje se bave astronomijom zovu se astronomi. Astronomija je jedna od nauka u kojima amateri još uvek imaju posebnu ulogu u otkrivanju i posmatranju pojava. Astronomiju treba razlikovati od astrologije koja je pseudonauka o predviđanju ljudske sudbine posmatranjem putanja zvezda i planeta (Astronomija-wwwS).

Хорватский язык. Astronomija je znanost koja se bavi opažanjem i objašnjavanjem pojava izvan Zemlje i njezine atmosfere. Astronomija proučava porijeklo, razvoj, fizička i kemijska svojstva nebeskih tijela: zvijezda, zvjezdanih sustava, planeta, crnih rupa i drugih objekata u svemiru, kao i procesa koji se događaju u njima. Osobe koje se bave astronomijom zovu se astronomi. Astronomija je jedna od znanosti u kojima amateri još uvijek imaju posebnu ulogu u otkrivanju i promatranju tranzicijskih pojava. Astronomiju treba razlikovati od astrologije koja je pseudoznanost o predviđanju ljudske sudbine promatranjem putanja zvijezda i planeta (Astronomija-wwwB).

Бошняцкий язык. Astronomija je nauka koja obuhvata promatranje i objašnjenje događaja koji se dešavaju izvan Zemlje i njene atmosfere. Ona izučava porijeklo, evoluciju, te fizikalna i hemijska svojstva tijela koja možemo promatrati na nebu (a koja se nalaze izvan Zemlje) kao i procese koji ih obuhvataju. Astronomija je jedna od onih nauka gdje amateri igraju još ključnu ulogu, posebno u otkrićima i promatranju prolaznih pojava. Astronomiju ne treba miješati s astrologijom, pseudonaukom koja pokušava predvidjeti ljudsku sudbinu na osnovu praćenja putanja nebeskih tijela (Astronomija-wwwK).

Сербская версия содержит 84 слова, хорватская 89, бошняцкая 81. Существует пять форм с рефлексом звука *ять*: *poreklo*, *tela*, *zvezdanih*, *uvek*, *zvezda*. Если не считать эти случаи, в сербском и хорватском текстах отсутствуют фонетические различия. Лексические несовпадения выступают в парах *nauka* – *znanost*,²⁷ *hemijska svojstva* – *kemijska svojstva*, *zvezdani sistem* – *zvjezdani sustav*,²⁸ *posmatranje* – *promatranje*, *pseudonauka* – *pseudoznanost*, *razvoj* – *evolucija*.²⁹ Морфологическая особенность встречается в одном случае: *njene atmosfere* – *njezine atmosfere*.³⁰ Синтаксические различия касаются (1) порядка слов: *koji se u njima događaju* – *koji se događaju u njima*, (2) наличия дополнительных элементов: *posmatranje pojava* – *posmatranje tranzicijskih pojava*, *pokušava predvidjeti ljudsku sudbinu na osnovu praćenja putanja nebeskih tijela*.

Сербско-бошняцкие различия сводятся к следующему. Фонетические несовпадения отсутствуют, а лексические являются минимальными: *Astronomija proučava [...]* – *Ona izučava [...]*. Существует несколько синтаксических особенностей: (1) *nauka koja se bavi opažanjem* – *nauka koja obuhvata promatranje*, (2) *pojava* – *događaj*: *pojave izvan Zemlje* – *događaji koji se dešavaju izvan Zemlje*, (3) *Astronomija proučava poreklo, razvoj, fizička i hemijska svojstva nebeskih tela: zvezda, zvezdanih sistema, planeta i drugih objekata u svemiru, kao i procesa koji se u njima događaju. Ona izučava porijeklo, evoluciju, te fizikalna i hemijska svojstva tijela koja možemo promatrati na nebu (a koja se nalaze izvan Zemlje) kao i procese koji ih obuhvataju*. (4) *Astronomija je jedna od nauka u kojima amateri još uvek imaju posebnu ulogu u otkrivanju i posmatranju pojava. Astronomija je jedna od onih nauka gdje amateri igraju još ključnu ulogu, posebno u otkrićima i promatranju prolaznih pojava*. (5) *Astronomiju treba razlikovati od astrologije koja je pseudonauka o predviđanju ljudske sudbine posmatranjem putanja zvezda i planeta. Astronomiju ne treba miješati s astrologijom, pseudonaukom koja [...]*

В хорватском и бошняцком вариантах отсутствуют фонетические различия. Лексические несовпадения выступают в парах: *znanost* – *nauka* (*znanost koja se bavi opažanjem i objašnjavanjem pojava izvan Zemlje i njezine atmosfere* – *nauka koja obuhvata promatranje i objašnjenje događaja koji se dešavaju izvan Zemlje i njene atmosfere*), *Astronomija proučava [...]* – *Ona izučava [...]*, *razvoj* – *evolucija*. Существует одно морфологическое различие: *njezin* – *njen*. Синтаксические своеобразия встречаются в

²⁷ В Serb-Korp явно преобладает *nauka* по отношению к *znanost*: 4 651 – 15, в Kro-korp1 наоборот: *nauka* 650, *znanost* 11 935.

²⁸ Соотношение слов *sistem* и *sustav* в Serb-Korp 11 268 : 8, в Kro-korp1 1 357 : 27 735.

²⁹ Слово *razvoj* встречается в Serb-Korp 9 036 раз, а *evolucija* 266 раз, в то время как в Kro-korp1 *razvoj* используется 14 753 раза, а *evolucija* 374 раза.

³⁰ В Serb-Korp форма *njezin* использована лишь 22 раза (*njen* 15 163), а в Kro-korp1 *njezin* 34 238 (*njen* 16 426).

нескольких случаях: **(1)** Астрономија проучава поријекло, развој, физичка и хемијска својства небеских тијела: звијезда, звјезданих система, планета, црних рупа и других објеката у свемир, као и процеса који се догађају у њима. Она истражује поријекло, еволуцију, те физикална и хемијска својства тијела која можемо проматрати на небу (а која се налазе изван Земље) као и процесе који их обухватају. **(2)** Астрономија је једна од знаности у којима аматери још увијек имају посебну улогу у откривању и проматрању транзитних појава. Астрономија је једна од оних наука гдје аматери играју још кључну улогу, посебно у открићима и проматрању пролазних појава. **(3)** Астрономију треба разликовати од астрологије која је псеудознаност о предвиђању људске судбине проматрањем путања звијезда и планета. Астрономију не треба мјешати с астрологијом, псеудонауком која покушава предвидјети људску судбину на основу праћења путања небеских тијела.

11. Официјално-деловој стил. В качестве примера приведем статью первую „Дейтонског соглашения“ („Dejtonski sporazum“).

Српски јазик. Стране ће спроводити своје односе у складу са принципима изложеним у Повељи Уједињених нација, као и у Хелсиншком завршном акту и другим документима Организације за безбедност и сарадњу у Европи. Посебно, стране ће у потпуности поштовати суверену једнакост једна друге, рјешаваће спорна питања мирним средствима и уздржаће се од било каквих акција, путем пријетње или употребе силе или на било који други начин, против територијалног интегритета или политичке независности Босне и Херцеговине или било које друге државе (Dejton-wwwS).

Хрватски јазик. Стране ће регулирати своје односе у складу са начелима која су изложена у Повељи Уједињених народа, као и с Хелсиншким завршним документом и другим документима Организације за сигурност и сарадњу у Европи. Стране ће посебно потпуно поштовати међусобну суверену једнакост, рјешавати спорове мирним путем, те се суздржати од сваке акције пријетњом или употребом силе или на други начин, против територијалне cjеловитости или политичке независности Босне и Херцеговине или било које друге државе (Dejton-wwwK).

Бошњачки јазик. Странке ће регулирати своје односе у складу са начелима изложеним у Повељи Уједињених народа, као и с Хелсиншким завршним документом и другим документима Организације за сигурност и сарадњу у Европи. Странке ће нарочито потпуно поштовати међусобну суверену једнакост, рјешавати спорове мирним путем, те се суздржати од сваке акције, пријетњом или употребом силе или на други начин, против територијалне cjеловитости или политичке независности Босне и Херцеговине или било које друге државе (Dejton-wwwB).

Српска верзија садржи 77 речи, хрватска 72, бошњачка 70 (у просјеку 73). Постоје три парове са рефлексом звука *ј*: *bezbednost* – *bezbijednost*, *rješavaču* – *rješavaće*, *prijetnje* – *prijetnje*. У српском и хрватском текстовима лексичке разлике излажу у паровима *član* – *članak*,³¹

³¹ У Срб-Корп честота речи *član* 19 544, а речи *članak* 1 361, у Кго-корп *član* 20 157, *članak* 91 002.

u skladu sa *principima* – u skladu sa *načelima*,³² *izloženim* u Povelji – *koja su izložena* u Povelji, Ujedinjene *nacije* – Ujedinjeni *narodi*, *Evropa* – *Europa*, Helsinški završni *akt* – Helsinški završni *dokument*,³³ Organizacija za *bezbednost i saradnju* u Evropi – Organizacija za *sigurnost i suradnju* u Europi. Синтаксические различия касаются двух случаев: (1) *sprovoditi odnose* (очень странное сочетание) – *će regulirati svoje odnose*, (2) *Posebno, strane će u potpunosti poštovati suverenu jednakost jedna druge, rješavaće sporna pitanja mirnim sredstvima i uzdržaće se od bilo kakvih akcija, putem prijetnje ili upotrebe sile ili na bilo koji drugi način, protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge države*. Стране *će* посебиче потпуно поштовати међусобну суверену једнакост, рјешавати спорове мирним путем, те се суздржати од сваке акције пријетњом или употребом силе или на други начин, против територијалне cjеловитости или политичке неовисности Босне и Херцеговине или било које друге државе.

В сербском и бошнячком текстах преобладают лексические различия: *Strane će* – *Stranke će*, *regulisati* – *regulirati*, *Strane će sprovođiti svoje odnose* – *Strane će regulirati svoje odnose*, u skladu sa *principima* – u skladu sa *načelima*, Ujedinjene *nacije* – Ujedinjeni *narodi*, Helsinški završni *akt* – Helsinški završni *dokument*, Organizacija za *bezbednost i saradnju* u Evropi – Organizacija za *sigurnost i suradnju* u Europi. В одном случае речь идет о синтаксическом различии: *Posebno, strane će u potpunosti poštovati suverenu jednakost jedna druge, rješavaće sporna pitanja mirnim sredstvima i uzdržaće se od bilo kakvih akcija, putem prijetnje ili upotrebe sile ili na bilo koji drugi način, protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge države*. *Stranke će naročito potpuno poštovati međusobnu suverenu jednakost, rješavati sporove mirnim putem, te se suzdržati od сваке акције, пријетњом или употребом силе или на други начин, против територијалне cjеловитости или политичке неовисности Босне и Херцеговине или било које друге државе*.

Хорватский и бошняцкий текст различаются в одной лексической паре: *Strane će* – *Stranke će*. На синтаксическом уровне наблюдаем два несовпадения: а) u skladu s *načelima koja su izložena* u Povelji – u skladu sa *načelima izloženim* u Povelji, б) *Strane će posebiце potpuno poštovati međusobnu suverenu jednakost, rješavati sporove mirnim putem, te se suzdržati od сваке акције пријетњом или употребом силе или на други начин, против територијалне cjеловитости или политичке неовисности Босне и Херцеговине или било које друге државе*. *Stranke će naročito potpuno poštovati međusobnu suverenu jednakost, rješavati sporove mirnim путем, те се суздржати од сваке акције, пријетњом или*

³² В Serb-Korp преобладает слово *načelo* (4 609) по отношению к слову *princip* (3 313), в Kro-korp1 *načelo* (18 968) по отношению к *princip* (3 802).

³³ В Serb-Korp и в Kro-korp1 чаще используется *dokument* – в первом корпусе *dokument* 2 176, *akt* 485, во втором *dokument* 14 386, *akt* 3 477.

upotrebom sile ili na drugi način, protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge države.

Некоторые тенденции могут сильно повлиять на степень различий между СХБ. Например, переориентация в хорватской языковой политике, которая (преориентация) сводится к тому, чтобы функцию образцового языка взял на себя официально-деловой стиль (что некоторые называют переслоением)³⁴.

12. Разговорный стиль. Насколько могут отличаться сербский от хорватского в разговорном стиле, показывает перевод одного сербского фильма „Groznića ljubavi“ („Лихорадка любви“) на хорватский³⁵.

Сербский язык – Šta je bilo? – Opet zeza? – Ma, nešto me zeza vrat. Doteraj ga sutra do mene, da vidimo. Ćao, lepi! – Ćao, zavodnice! – Kako smeš da pustiš Vesnu u Pariz? – Zašto? – Jel' nisi u frci da će da je odvoji neki Francuz? – Znaš šta, Lila, da si ti moja riba, pa da ti furaš u Pariz, znam šta bi se desilo. E, Bane, vozim solo metar dana. 'Oćemo da se družimo? – A Stela? – Njemu dunulo da ide u Irak.

Хорватский язык – Što je bilo? – Opet zeza? – Ma, nešto me zeza vrat. Dotjeraj ga sutra do mene, da vidimo. Ćao, lijepi! – Ćao, zavodnice! – Kako smiješ pustiti Vesnu u Pariz? – Zašto? – Zar nisi u frci da će ju odvojiti neki Francuz? – Znaš što, Lila, da si ti moja riba, pa da ti furaš u Pariz, znam što bi se dogodilo. E, Bane, vozim solo metar dana. 'Oćemo se družiti? – A Stela? – Njemu puknulo ići u Irak.

Сербский и хорватский тексты имеют одинаковое число слов (77). Существуют три примера с заменой звука ять: *doteraj* – *dotjeraj*, *lepi* – *lijepi*, *smeš* – *smiješ*. На лексическом уровне находим две различительные пары: *desiti se* – *dogoditi se*, *dunuti* (нjemu *dunulo*) – *puknuti* (нjemu *puknulo*). На морфологическом уровне в сербском тексте имеется относительное местоимение *šta*, а в хорватском *što*.³⁶ Их также отличает винительный падеж личного местоимения *ona*: *je* – *ju* (da će da *je* odvoji – da će *ju* odvojiti).³⁷ Тексты отличает конструкция „*da* + настоящее время“ – инфинитив (*Kako smiješ da pustiš* [...] – *Kako smiješ pustiti* [...]), *je* li – *zar* (*Jel' nisi u frci* [...] – *Zar nisi u frci* [...]).

13. Различия между сербским, хорватским и бошняцким языками иногда являются настолько незначительными, что можно в рамках каждого функционального стиля создавать тексты без различий или почти без них. К этому выводу мы пришли и при создании фонетического корпуса, когда пришлось составлять тексты, не обладающие (полностью или

³⁴ См. Peti-Stantić 2002.

³⁵ Пока нет ни одного фильма, который переведен на бошняцкий язык с сербского или хорватского языков.

³⁶ В Kro-korp1 *što* встречается 339 893 раза, *šta* – 1 912.

³⁷ В Serb-Korp *ju* встречается 1 263 раза, а в Kro-korp1 *ju* 10 906 раз.

почти) отличительными лексическими и грамматическими межъязыковыми своеобразиями. В качестве примера приведем следующий текст.

Jutro. Jutros su me vrlo rano ptice probudile. Sunce je tek bilo izašlo iza brda. U daljini se prostirala velika šuma. U njoj su rasli borovi, jele, breze i omorike. Na livadama oko šume pasle su ovce i krave. Na travi je i dalje ležala rosa. U obližnjem parku ptice su cvrkutale. Grad se postepeno budio. Ulice su postajale sve bučnije. U dvorištu su se pojavila dva psa. Oni su se veselo igrali, povremeno lajući. Iza dvorišta su dopirali zvuci tramvaja. Đaci su se spremali za odlazak u školu. Neki od njih imali su na sebi džempere. Trgovine su počele s radom. Poštari su raznosili pisma. Jutro je sve više prelazilo u dan. Ja se spremam za rad (Branko Tošović).

14. В настоящем анализе мы попытались представить на конкретных примерах, как может выглядеть анализ функционально-стилистических различий между сербским, хорватским и бошняцким языками. Так как (а) отсутствуют исследования подобного типа, (б) ограниченный объем статьи не позволяет глубже рассмотреть данную проблематику, (в) небольшие куски пяти функциональных стилей являются лишь иллюстративными, то невозможно делать основательные выводы о характере и уровне функционально-стилистических различий между упомянутыми языками. Для этого необходимо провести более широкое и глубокое исследование.

Цитируемая литература

- B-Hal 1996: Halilović, Senahid. *Pravopis bosanskoga jezika*. Sarajevo: Preporod.
- Bosanska gramatika 2000: Jahić, Dževad; Halilović, Senahid; Palić, Ismail. *Gramatika bosanskoga jezika*. Zenica: Dom štampe.
- H-A/S 2001: Anić, Vladimir; Silić, Josip. *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Liber.
- H-B/F/M 2000⁵: Babić, Stjepan; Finka Božidar; Moguš Milan. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kovačević/Badurina 2001: Kovačević, Marina; Badurina, Lada. *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Peti-Stantić 2002: Peti-Stantić, Anita. *Funkcionalno preslojavanje suvremenoga standarda*. In: Riječki filološki dani. Rijeka. S. 365–374.
- Silić 2006: Silić, Josip. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Simić/Jovanović 2002: Simić, Radoje; Jovanović, Jelena. *Osnovi teorije funkcionalnih stilova*. Beograd – Nikšić: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika – Jasen.

S-P/J/P 1995: Pešikan, Mitar; Jerković, Jovan; Pižurica Mato. *Pravopis srpskoga jezika*. Novi Sad – Beograd: Matica srpska – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Tošović 1988a: Tošović, Branko. *Funkcionalni stilovi*. Sarajevo: Svjetlost.

Tošović 1995: Tošović, Branko. *Stilistika glagola*. Stilistik der Verben. Wuppertal: Lindenblatt.

Tošović 2002a: Tošović, Branko. *Funkcionalni stilovi*. Beograd: Beogradska knjiga.

Tošović 2002b: Tošović, Branko. *Funkcionalni stilovi. Funktionale Stile*. Graz: Institut für Slawistik der Universität Graz.

Tošović 2006: Tošović, Branko. *Экспрессивный синтаксис глагола русского и сербского/хорватского языков*. Москва: Языки славянской культуры.

Електронне корпуса

Bos-Korp: Korpus bosanskih tekstova na univerzitetu u Oslu. In: <http://www.tekstlab.uio.no/Bosnian/Korpus2.html>. Состояние 20. 8. 2006.

Kro-Korp1: Hrvatski nacionalni korpus. In: <http://www.hnk.ffzg.hr/>. Состояние 20. 8. 2006.

Kro-Korp2: Hrvatska jezična mrežna riznica. In: <http://riznica.ihjj.hr/>. Состояние 20. 8. 2006.

Serb-Korp: Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. In: <http://www.korpus.matf.bg.ac.yu/prezentacija/korpus.html>. Состояние 20. 8. 2006.

Интернет-источники

Astronomija-wwwK. B: <http://bs.wikipedia.org/wiki/Astronomija>.

Astronomija-wwwK. B: <http://hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Astronomija&printable=yes>.

Astronomija-wwwS. B: <http://sh.wikipedia.org/w/index.php?title=Astronomija&printable=yes>.

Dejton-wwwB. B: www.oscebih.org/overview/gfap/bos/default.asp.

Dejton-wwwK. B: <http://www.oscebih.org/overview/gfap/cro/>.

Dejton-wwwS. B: <http://www.vladars.net/lt/zakoni/dejton.html>.

EU-wwwB. B: <http://www.neweuropereview.com/Bosnian/index.cfm>.

EU-wwwK. B: <http://www.neweuropereview.com/Croatian/index.cfm>.

EU-wwwS. B: <http://www.neweuropereview.com/Serbian/Bobisnki-Serbian.cfm>.

Princeza-wwwB. B: <http://modersmal.skolutveckling.se/bosniska/princezana-zrnugraska.htm>.

Princeza-wwwK: <http://zlato.mojblog.hr>.

Princeza-wwwS. B: http://hisar.free.fr/price/princeza_na_zrnu_graska.html.

Branko Tošović (Graz)

Functional stylistic differences between Serbian, Croatian and Bosnian

Serbian, Croatian and Bosnian are closely connected South Slavic languages which differ in stylistic approach in number of identities and similarities, but also in precise differences. They can be expressive stylistic and functional stylistic. While the first mentioned aspects are concerned with relation between expressiveness and neutrality, second aspects are concerned with functional stylistic differentiation of the language on literary-artistic, publicistic, scientific, administrative and speech style. The basic aspects of mentioned theme field are given in this work: 1. the research level of functional stylistic differentiation between Serbian, Croatian and Bosnian, 2. the level of differences concerning terminology, 3. standardization of functional differences, 5. the relation between determinate and realistic norm, 6. existence of electronic corpora, 7. the essence of functional stylistic differences.

Branko Tošović
Institut für Slawistik
der Karl-Franzens-Universität Graz
Merangasse 70
8010 Graz
+43/316/3802522
branko.tosovic@uni-graz.at
www-gewi.kfunigraz.ac.at/gralis/